



You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Cytat a aluzja literacka

Author: Jan Grzenia

Citation style: Grzenia Jan. (1993). Cytat a aluzja literacka. W: A. Wilkoń, J. Warchała (red.), "Z problemów współczesnego języka polskiego" (S. 107-117). Katowice : Uniwersytet Śląski



Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).



UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH



Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego



Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

JAN GRZENIA

Cytat a aluzja literacka

I

Ze względu na wyrazistość cech wyróżniających oraz powszechnie akceptowaną, nie budzącą wątpliwości definicję „cytat” jest jednym z najwdzięczniejszych terminów w stylistyce. Wydaje się więc, że określenie zależności między cytatem a aluzją literacką może przysłużyć się lepszej charakterystyce tego drugiego zjawiska.

Chcę tu bronić poglądu, iż cytaty i aluzja literacka mogą okazać się w niemalym stopniu przydatne w szeroko rozwiniętych obecnie badaniach intertekstualnych, mimo że czasem kwestionuje się ich przydatność do tego celu, jak czyni to Henryk Markiewicz (1989: 221) w odniesieniu do aluzji literackiej. Moim zdaniem właśnie te dwa pojęcia, i przede wszystkim one, mogą oddać największe przysługi w badaniach intertekstowych, a to ze względu na ich — nazwijmy to tak — „konkretność”, która przeciwstawia je bardzo (i nazbyt) ogólnym terminom typu „dialogowość” oraz pozwala na łatwą weryfikację obserwacji dokonanych podczas analizy tekstu. Cytaty i aluzja literacka powinny być, jak sądzę, rozumiane jako realizacja dialogowości czy intertekstualności.

II

Rozpocznę od przypomnienia: cytat to „dosłowne przytoczenie w wypowiedzi fragmentu wypowiedzi innego podmiotu mówiącego albo też innej wypowiedzi tego samego podmiotu (autocytat)” (K o s t k i e w i c z o w a, 1989: 79—80). Cytat jest „dosłownym przytoczeniem”, gdyż — zaświadcza to też inne słowniki — możliwe jest przytoczenie niedosłowne, przybliżone. Tę obserwację wykorzystam później.

Warto jeszcze wspomnieć o warunkach formalnych, które w pewnych wypadkach musi spełniać cytat: „Powinien być na tyle samodzielną jednostką treściową, ażeby do jego zrozumienia nie było potrzebne sięganie do kontekstu” (B i r k e n m a j e r, K o c o w s k i, T r z y n a d l o w s k i, red., 1971: 440); jednak jest to warunek edytorski dotyczący tekstów nieartystycznych, w których dominuje funkcja poznawcza wypowiedzi. W tekstach o dominującej funkcji poetyckiej może to wyglądać inaczej. Ze względu na swój szczególny status nie muszą one być podporządkowane formalnym i prawnym rygorom cytowania, toteż obok cytatów z *Zimy miejskiej* i *Dziadów cz. II* w *Traktacie poetyckim* Miłosza, których obcość w nowym kontekście została zaznaczona za pomocą kursywy i układu stroficznego, odnajdujemy (w tym samym poemacie) fragmenty *Konrada Wallenroda* wplecione w tekst bez graficznych wskaźników cytowania. W takim wypadku należałoby mówić o cytatach nie oznaczonych. Można również w utworach literackich spotkać się z przypisami lub innymi wskazówkami dotyczącymi źródła. Wymienić można dla przykładu *Ziemię jałową* Thomasa S. Eliota albo niektóre wczesne wiersze Jarosława Marka Rymkiewicza. Czasem wskazanie źródła nie jest jednoznaczne, np. w liryku Gałczyńskiego *Szekspir i chryzantemy*.

Wolno więc wypowiedzieć nieskomplikowaną, ale ważną myśl: cytat tekstu literackiego w innym tekście literackim, bo zajmuję się tylko takim przypadkiem, jest czymś więcej niż cytat w tekście nieliterackim; motywy cytowania literackiego są bardziej złożone od zwykłej chęci wsparcia swej opinii cudzym autorytetem czy obawy przed posądzeniem o kradzież myśli. Nie zmienia to jednak faktu, iż cytat wyróżnia się formalną (= graficzną) identycznością z oryginałem¹.

¹ Danuta Danek (1972: 75) wyróżnia też „cytaty struktur”, które: „Nie są cytatami *paroles*, ale cytatami *langues*. Są cytatami poetyk, stylów, a więc cytatami artystycznych systemów.” Zdaniem H. Markiewicza (1988: 221) „termin ten [...] jest tylko metaforyczny”. Uwagi zawarte w moim artykule dotyczą wyłącznie cytatów dosłownych (zwanych też empirycznymi).

III

Zgodnie z zamiarem wyrażonym wcześniej spróbuję teraz określić zależność między odniesieniami terminów „cytat” i „aluzja literacka”². Konrad Górski (1987) i Jerzy Paszek (1984), podobnie zresztą inni autorzy³, odwołują się do tradycyjnego, można by nawet powiedzieć — potocznego, rozróżnienia między nimi. Jest to poniekąd zrozumiałe, gdyż z jednej strony cytat ma charakter aluzyjny, zwłaszcza jeśli związki cytatu z jego macierzystym kontekstem zostały zatarte, aluzja zaś jest w pewnym sensie cytatem. Sądzę jednak, że próba określenia wspomnianej zależności oraz wyznaczenia granicy między zakresami obu terminów byłaby potrzebna, gdyż — mimo podobieństw — każdy z nich istnieje na swój własny sposób.

Chcę przy tym wyraźnie podkreślić, iż moją intencją jest przeprowadzenie rozróżnienia terminologicznego, które mogłoby mieć zastosowanie w analizie semantycznej utworów literackich⁴. Nie staram się stworzyć typologii związków między tekstami, jednak rozróżnienie terminologiczne, które w tej pracy zostanie przeprowadzone, może być zaczątkiem takiej typologii⁵. Opozycję zbieżność — brak zbieżności uważam za podstawową w dziedzinie związków między tekstami.

Przede wszystkim trzeba spytać, czy można dla naszych potrzeb przyjąć warunek samodzielności treściowej cytatu? Przecież, dowodzą tego przykłady w punkcie II, cytowanie literackie lekceważy obowiązujące w innych wypadkach względy formalne, zacierając wskaźniki cytowania. Ponadto nie wiemy, co by miał ten warunek znaczyć w od-

² Z założenia przedstawiam tu wycinkową charakterystykę zjawiska. Inne aspekty zagadnienia aluzji literackiej opisałem w osobnych artykułach wymienionych w bibliografii.

³ Np. M. G. Levine (1972), T. Cieślikowska (1977), Z. Mołdcówna (1978). Obydwa terminy bywają często używane zamiennie, przy czym — jak można zauważyć — cytat jest traktowany jako zakresowo węższy niż aluzja literacka (nie każda aluzja jest cytatem, ale cytat często bywa nazywany aluzją). Jedynie Stanisław Burkot (1977: 241—242) proponuje inaczej: „Aluzję literacką rozumieć będziemy tu szeroko jako każde napomknienie, przywołanie wzorca podstawowego, które nie jest cytatem.”

⁴ Manfred Pfister (1991) zakłada, iż odniesienia intertekstualne różnią się intensywnością. O tym oczywistym — moim zdaniem — fakcie piszą też Robert-Alain de Beaugrande i Wolfgang Ulrich Dressler (1990: 31, 239) oraz Ziva Ben-Porat (1988: 317).

⁵ Jej próbę daje np. Laurent Jenny (1988: 282—291). Nie używa przy tym terminu „typologia” — raczej słusznie, gdyż brak w jego artykule jednolitych kryteriów wyodrębniania poszczególnych „figur intertekstualności”.

niesieniu do literatury, skoro — jak wiadomo — w tekście artystycznym żaden element mniejszy od całości nie pozostaje w pełni samodzielny, a i cały utwór jest determinowany istnieniem innych dzieł.

Mimo wszystko wydaje się to możliwe, ale trzeba cechę samodzielności (ściślej mówiąc: samodzielności względnej) przypisać jakiejś mniejszej od tekstu jednostce. Jeśli tak, to w zasadzie nie ma wyboru — ową samodzielnością może się charakteryzować tylko zdanie albo raczej: wypowiedzenie. Naturalnie widać też drugą możliwość — można by „jednostkę treściowo samodzielną” wyznaczać każdorazowo, osobno w odniesieniu do każdego z poszczególnych cytatów. Wówczas jednak nierzadko będą to z konieczności decyzje arbitralne i subiektywne.

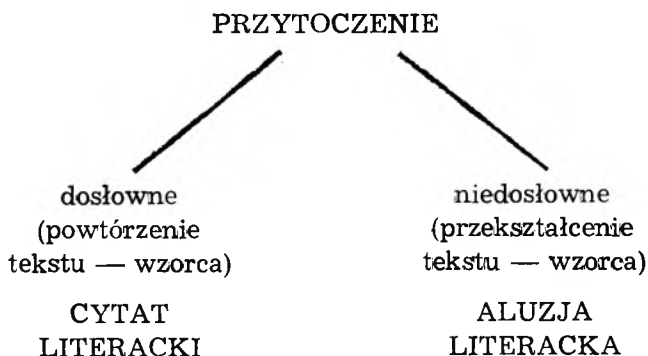
Wobec tego „cytatem literackim” nazwę przytoczenie obejmujące co najmniej jedno wypowiedzenie zapożyczone z innego tekstu. Pozostaje to w zgodzie z propozycją Zenona Klemensiewicza (1982: 435): „Podstawową jednostką syntaktyczno-stylistyczną będzie dla mnie wypowiedzenie [...]. Dla jasności przedstawienia [...] wprowadzam [...] pojęcie wypowiedzenia skończonego, tj. powiązanego jakąś jednością tematyczną, organizującego się około jakiegoś przodującego wątku myślowego, zawartego między dwiema długimi pauzami i zamkniętego swoistą kadencją. Praktycznie, w odniesieniu do języka pisanego, można powiedzieć, jest to odcinek zapisanej mowy, rozpoczynający się po kropce wielką literą i zamknięty kropką.” Przyjęcie niniejszej zasady jest tym bardziej uzasadnione, że zajmuję się przytoczeniami tekstów pisanych w tekstach pisanych — wyłącznie, a w najgorszym razie prawie wyłącznie.

Od razu przewiduję pewne mankamenty tej zasady. Może ona zawieść w przypadku cytatów tekstów dawnych, które w różnych redakcjach edytorskich mogą mieć odmienną segmentację składniową. Jednak nie potrafię wskazać przykładu takiego tekstu, który by w dodatku był wykorzystywany jako źródło cytatów — jest to możliwość raczej teoretyczna. Bardziej kłopotliwe mogą być przytoczenia tekstów współczesnych, w których granice składniowe zostały zatarte. Trzeba by jednak rozważyć ten problem na konkretnym materiale, niemniej i to może się zdarzyć tylko sporadycznie.

Ponadto należy zwrócić uwagę na dodatkowy, a oczywisty warunek. w obręb tak rozumianego cytatu literackiego nie mogą zostać wprowadzone jakiegokolwiek przekształcenia, gdyż doprowadzą do zmiany znaczenia.

W tym miejscu staje się widoczna granica pomiędzy oboma typami powiązań intertekstowych, przy czym dla ich scharakteryzowania sto-

sują nadrzędną i ogólną kategorię przytoczenia, które — jak wcześniej podkreśliłem — może być dosłowne, ale nie musi:



Nie chcę powiedzieć, że aluzja literacka i cytat literacki są całkowicie różnymi obiektami. Przeciwnie, to — moim zdaniem — dwie strony tego samego zjawiska (wyraźnie pokazuje to zamieszczony tu schemat), niejednakowa zaś jest wyrazistość związku intertekstowego w jednym i drugim wypadku, co ma zresztą istotne następstwa w sferze znaczeń⁶.

Z faktu różnej wyrazistości związku między tekstami wynikają pewne konsekwencje. Identyfikacja cytatu jest czynnością mechaniczną; obrazowo mówiąc, polega na przyłożeniu odpowiedniego szablonu. Identyfikacja aluzji bywa utrudniona i wiąże się często z koniecznością przeprowadzenia dowodu aluzyjności. Cytat, czyli cudze zdanie i cudza myśl, zachowuje swoją znaczeniową wartość i wchodzi przede wszystkim w relacje kontekstowe, a więc syntagmatyczne. Aluzja, nawet jeśli jest powtórzeniem części innego wypowiedzenia, w większym stopniu uobecnia właściwe danym znakom językowym relacje paradygmatyczne.

IV

Tak sformułowane założenie wymaga weryfikacji na przykładach.

- (1) *Aż żaden, miasto, nie zostanie kamień
W miejscu na którym leżał i przeminiesz.*

⁶ Niniejszy podział przypomina znane klasyfikacje aluzji na bezpośrednie i pośrednie (Górski, 1987: 317, 332 i n.) lub jasne i ciemne (Paszek, 1984: 10—11), lecz nie jest z nimi identyczny. Inna też jest funkcja tego podziału.

*Plomień rozgryzie malowane dzieje.
 Jak wykopany grosik będzie pamięć.
 Za twoje klęski dostaniesz nagrodę.
 Na znak, że tylko mowa jest ojczyzną
 Mur twój obronny u twoich poetów.*

(*Traktat poetycki*, Miłosz, 1981: 211)

Przytoczenie fragmentu *Konrada Wollenroda* trzeba potraktować — zgodnie z wcześniejszymi ustaleniami — jako aluzję literacką. Z jednej strony przywołuje ona cały macierzysty kontekst przytoczonego fragmentu, z drugiej strony wybór tego akurat fragmentu musi być znaczący. Zauważmy bowiem, że Miłosz mógłby, i to bez żadnych utrudnień, zacytować cały następny wers *Pieśni Wajdeloty*. Mamy też prawo brakujący fragment wypowiedzenia uznać za obecny *in absentia*, jednakże jego formalna nieobecność jest równoznaczna z autorskim przyzwoleniem na wypełnienie otwartego miejsca innymi elementami. Miłoszowi chodziło zapewne o ironiczny w nowym kontekście wydźwięk słów Mickiewicza. Należy podkreślić, że takie zdialogizowanie nie wystąpiłoby, gdyby autor zacytował cały fragment, do kropki, a to ze względu na jego aforystyczny charakter. Odcięcie części wypowiedzenia skupiło uwagę czytelnika na nowych uwikłaniach przytoczonych słów, cytat (pełne wypowiedzenie) skierowałby uwagę na myśl Mickiewicza. Powiedzmy więcej: cytat wyróżnia się — użyję sformułowań znanych skądinąd — nastawieniem na cudzy komunikat, użycie aluzji natomiast oznacza nastawienie na komunikat własny.

Z punktu widzenia nadawcy można by dokonać takiej charakterystyki: autorowi cytującemu chodzi o przeniesienie znaczenia, autorowi aluzji — o wytworzenie nowych sensów. Złożoność semantyczna aluzji jest bez porównania większa.

Następny przykład pokazuje, iż istnieją teksty, które niełatwo podają się proponowanemu tu rozróżnieniu.

(2) *Jest w I Księdze „Pana Tadeusza”*

taki ustęp, panie doktorze:

„Gdzie bursztynowy świerzop, gryka jak śnieg biała...”

I właśnie przez ten świerzop neurastenii cała...

(*Ofiara świerzopa*, Gałczyński, 1982: 92)

W myśl przyjętych tu założeń nie jest to cytat, lecz aluzja literacka. Trudno pozbyć się wątpliwości. Zwróćmy jednak uwagę, iż wielokropki po przytoczeniu mógłby być interpretowany jako zalecenie dla czytelnika o treści: „Dalej dopowiedz sobie sam”. „Dalej”, czyli do miejsca,

w którym kończy się to wypowiedzenie. Myślę jednak, że nie muszę ratować swojej tezy w taki sposób. Otóż aluzja w wierszu Gałczyńskiego nie jest aluzją literacką⁷, lecz aluzją do faktu pozaliterackiego, czyli do żywej swego czasu dyskusji o znaczeniu wyrazu *świerzop*. Dowodzą tego: osłabienie aluzyjności przez podanie źródła i tak powszechnie znanego fragmentu oraz skoncentrowanie uwagi na jednym tylko wyrazie.

Jak wspomniałem, cytat we wtórnym kontekście wchodzi w pewne relacje z poprzedzającymi go i następującymi po nim fragmentami. Cytat-wypowiedzenie może wystąpić w nowym otoczeniu również jako odrębne wypowiedzenie. Oto jednak przykład utworu, który cytat wprowadza w obręb wypowiedzenia jako jego część.

- (3) *Zwilża palce i gasi długie świec płomienie,
I białe dłonie nurza w moich białych włosach.
Nigdy, więc nigdy z tobą rozstać się nie mogę,
Klimat tych mórz mi służy, nic się nie zmienilem,
Lecz nie mów do mnie tym językiem słodkim,
Nie pamiętam ni słowa i po nocach płaczę,
I ten tylko znam język, którym ty nie władasz.*

(Wiersze z wygnania, Rymkiewicz, 1976: 126)

U Mickiewicza w wierszu *Do***. Na Alpach w Splügen 1829* występuje zdanie wykrzyknikowe. Tu zostało ono pozbawione składniowej samodzielności i wskutek tego emocjonalnie odbarwione wraz ze wszystkimi konsekwencjami dla sfery znaczeń.

Następne przykłady pokazują rezultaty nieznaczących, wydawałoby się, przekształceń pierwotnego tekstu.

- (4) [...] tu
*Słownik łacińsko-polski (animula: trochę
Życia) i Fedon Platona (bo
leżał tam Fedon i
Tak dalej),*

(Animula, Rymkiewicz, 1976: 113)

- (5) *Ziaren gorzycy więcej nie potrzeba.
Służą poezji ciepłe porcelany,*

⁷ Aluzja literacka to świadome nawiązanie w utworze literackim do innego utworu literackiego (por. Kostkiewiczowa, 1989; Górski, 1987). Zrezygnowanie z takiego warunku powoduje obniżenie operatywności tego pojęcia. Piszę o tym w artykule *Odczytywanie aluzji literackiej* (Grzenia, 1993).

*Grono czarownych służy jej Charytek,
Z greckich i rzymskich ziół ciągnione treści.
Pykając lulkę, oblókłszy nankiny
Niechby pomarzył na nowo poeta.
Mógł dom być z drzewa, lecz podmurowany.*

Leżał tam Fedon i żywot Katona.

(*Traktat poetycki*, Miłosz, 1981: 229)

- (6) *Dalej w polskiej szacie
Siedzi Rejtan żałośny po wolności stracie,
W rękę trzyma nóż, ostrzem zwrócony do łona,
A przed nim leży Fedon i Żywot Katona.*

(*Pan Tadeusz*, Mickiewicz, 1981: 11)

Najpierw o aluzji Miłosza, który kieruje uwagę czytelnika w stronę mało istotnego, pobocznego fragmentu *Pana Tadeusza* (inne aluzje w tym fragmencie *Traktatu* pominię). Tu wyraźnie widać, dlaczego przesadą byłoby powiedzieć „cytuje”, choć odnajdujemy powtórzenie kilku wyrazów. U Miłosza obie księgi są materialnie obecne, w tekście odniesienia widnieją tylko na obrazie. Zaimek *tam* u Miłosza odnosi się zapewne do opisywanego domu, choć nie jest to całkiem pewne, gdyż związki logiczne pomiędzy zdaniem w tej części *Traktatu poetyckiego* zostały osłabione, a między dwoma ostatnimi wersami przytoczonego fragmentu przebiega granica strof. *Tam* może więc oznaczać również „u Mickiewicza”.

Dalej jeszcze idzie Rymkiewicz, wymieniając fragment *Żywot Katona* na *Tak dalej*, co wcale nie musi być rozumiane jako gest niechętny starożytnemu poecie, tylko jako puste miejsce do wypełnienia (tym bardziej że między *i* a *Tak dalej* musi nastąpić pauza). Brak tu możliwości przeprowadzenia bardziej szczegółowej analizy, wydaje się jednak, że ten przykład skutecznie dowodzi, iż stopień przekształcenia tekst-wzorca ma bardzo doniosłe znaczenie dla interpretacji związków intertekstowych. Zwrócić muszę przy tym uwagę, że Rymkiewicz dokonuje przekształcenia dwóch tekstów wcześniejszych.

- (7) *Umarła ale śpi*

Ten przykład to — moim zdaniem — efektowny dowód postawionej tezy. Jest to tytuł utworu J. M. R y m k i e w i c z a (1976: 184), pełnego

zresztą wielu innych aluzji literackich. Rymkiewicz nawiązuje najpewniej do *Ewangelii według Marka* (5, 31) w przekładzie Jakuba Wujka. Odpowiedni fragment ma tam następującą postać:

(8) *Dzieweczka nie umarła, ale śpi.*

Opuszczenie pierwszego wyrazu pominię jako mniej interesujące. Specjalnie ważne jest natomiast usunięcie przeczenia, dające zdanie o paradoksalnej treści i zarazem wywołujące gęstą sieć semantycznych uwikłań w obrębie utworu.

V

Oczywiście dla każdej aluzji należy przeprowadzić rekonstrukcję tekstu pierwotnego, który zapewnia jej motywację semantyczną. W przypadku cytatu przywoływanie kontekstu nie jest konieczne.

Należy jeszcze nadmienić, że w skrajnych, ale nierzadkich wypadkach aluzja literacka może nie mieć żadnych leksykalnych zbieżności z tekstem pierwotnym — bywa wtedy sugerowana innymi środkami. Nie ulega wątpliwości, że opis tych środków będzie bardzo ważny dla objaśnienia istoty zjawiska aluzji literackiej i — bardzo prawdopodobne — wszelkich aluzji.

Bibliografia prac cytowanych

Teksty literackie:

- Biblia to jest Księgi Starego i Nowego Testamentu*, [...] przełożone przez ks. d. Jakóba Wujka. (1898). Lipsk.
- Gałczyński K. I. (1982): *Wybór poezji*. Opr. M. Wyka. Wyd. 5 uzup. Wrocław.
- Mickiewicz A. (1981): *Dzieła poetyckie*. T. 2; *Powieści poetyckie*. Opr. W. Floryan. T. 4; *Pan Tadeusz*, Opr. K. Górski. Warszawa.
- Miłosz Cz. (1981): *Poezje*. Warszawa.
- Rymkiewicz J. M. (1976): *Wybór wierszy*. Warszawa.

Prace naukowe:

- Ben-Porat Z. (1988): *Poetyka aluzji literackiej*. „Pamiętnik Literacki”, z. 1.
- Beaugrande de R.-A., Dressler W. U. (1990): *Wstęp do lingwistyki tekstu*. Warszawa.
- Birkenmajer A., Kocowski B., Trzynadłowski J., red. (1971): *Encyklopedia wiedzy o książce*. Warszawa.
- Burkot S. (1977): *Spotkania z poezją współczesną*. Warszawa.
- Cieślakowska T. (1977): *Cytat w narracji. Zarys problemu*. W: *Z zagadnień języka artystycznego*. Red. J. Bubak, A. Wilkoń. Kraków.
- Danek D. (1972): *O polemice literackiej w powieści*. Warszawa.
- Górski K. (1987): *Aluzja literacka. (Istota zjawiska i jego typologia)*. W: *Problemy teorii literatury*. S. 1. Wybór H. Markiewicz. Wyd. 2 poszerzone. Wrocław.
- Grzenia J. (1990): *Funkcje aluzji literackiej (na przykładzie poezji Jarostawa Marka Rymkiewicza)*. W: „Język Artystyczny”. T. 7. Red. A. Wilkoń. Katowice.
- Grzenia J. (1993): *Odczytywanie aluzji literackiej*. W: „Język Artystyczny”. T. 8. Red. A. Wilkoń, B. Witosz. Katowice.
- Jenny L. (1988): *Strategia formy*. „Pamiętnik Literacki”, z. 1.
- Klemensiewicz Z. (1982): *Problematyka składniowej interpretacji stylu*. W: Idem: *Składnia, stylistyka, pedagogika językowa*. Warszawa.
- Kostkiewiczowa T. (1989): *Hasła „cytat” i „aluzja literacka”*. W: *Słownik terminów literackich*. Red. J. Sławiński. Wyd. 2. Wrocław.
- Levine M. G. (1972): *Some Functions of Literary Allusion in „Kwiaty polskie”*. In: „Zagadnienia Rodzajów Literackich”. T. 15, z. 2(29). Łódź.
- Markiewicz H. (1989): *Odmiana intertekstualności*. W: Idem: *Literaturoznawstwo i jego sąsiedztwo*. Warszawa.
- Mołodcówna Z. (1978): *Opowieści biograficzne Wacława Berenta*. Warszawa.
- Paszek J. (1984): *Sztuka aluzji literackiej. Żeromski — Berent — Joyce*. Katowice.
- Pfister M. (1991): *Koncepcje intertekstualności*. „Pamiętnik Literacki”, s. 4.

Jan Grzenia

THE QUOTATION AND LITERARY ALLUSION

Summary

Quotation and literary allusion, under the terms of the proposition given here by the author of the article, are two forms declaration. The quotation is a word for word declaration citation of a discrete thematic unit. Literary allusion is a transformations of the text-model. The minimum „discrete thematic unit” is a sentence. This clarity of the relation between the texts is of significance for the semantic essence of a literary work; quotation is equivalent to the

carrying over of meaning to the new context and activating the syntactic relation between the signs. The use of allusion is motivated by the desire to produce new meanings; transforming of the text-model causes activation of the paradigmatic relations.

Jan Grzenia

CITATION ET ALLUSION LITTÉRAIRE

Résumé

D'après la proposition de l'auteur de l'article en question, la citation aussi bien que l'allusion littéraire constituent deux formes de citation. La citation est une forme littérale d'une certaine unité autonome du point de vue de sa teneur. L'allusion littéraire est une transformation du text-modèle. La phrase est "une unité autonome minimale du point de vue de sa teneur". Cette expressivité du rapport observé entre les textes est essentielle pour la sphère sémantique de l'œuvre littéraire: la citation équivaut au transfert de la signification à un contexte tout à fait nouveau et à l'activation d'une relation syntagmatique entre les signes. L'emploi de l'allusion résulte de la volonté de création des significations nouvelles, la transformation du texte — modèle entraînant l'activation des relations paradijmatiques.